

НАЦИОНАЛЕН ВЕСТНИК

ТРАКИЯ

Брой 15 • год. ХСV • 19 август 2016 г. • цена 0,40 лв.

www.stdbg.org

ПОКЛОН ПРЕД ПОДВИГА И САМОЖЕРТВАТА

На национален събор в родопското село Славейно бе отбелязана 113-ата годишнина на Илинденско-Преображенското въстание

На 6 август т.г. в родопското село Славейно се събраха признателни българи от всички краища на страната, за да почетат 113 години от Илинденско-Преображенското въстание. Тази година на националния тракийски събор бе отбелязана и 140-ата годишнина от рождението на войводата Пейо Шишманов. Преди тържествения митинг-концерт в черквата „Св. пророк Илия“ отец Георги направи панихида за загиналите във въстанието и борбите за освобождение на Македония и Тракия. След това с почетен караул на 101-и алпийски батальон пред паметника на Пейо и Кольо Шишманови бе отдадена военна почит на героите. Тържеството бе открито от кмета на село Славейно Тодор Горелов, който поздрави присъстващите на националното тържество и представи гостите. Тук бяха председателят на Съюза на тракийските дружества в България Красимир Премянов, директорът на Тракийския научен институт чл.кор. проф. Васил Проданов, членът на Централното ръководство на Съюза ген. Нонка Матова – председател на тракийско дружество „Войвода Руси Славов“ – Пловдив, членовете на Върховния комитет на Съюза инж. Таньо Стайковски и доц. Христо Гиневски, изтъкнатият изследовател на Родопите и Тракия доц. д-р Георги Митринов, Присъстваха и областният управител Недялко Славов, народната представителка Дора Янкова, председателката на Общинския съвет – Смолян Славка Каменова, зам. кметът на Община Смолян Марияна Цекова, кметовете на Виево и Петково, зам. командирът

на 101-и алпийски батальон майор Михайлов и др.

Академично слово за Илинденско-Преображенското въстание, озаглавено „Стъпала към безсмъртието на националната памет“, произнесе проф. дин Светлозар Елдъров. На митинга той се спря на главните акценти от словото, което вестник „Тракия“ днес публикува в пълен текст.

Областният управител Недялко Славов определи Илинденско-Преображенското въстание като блестящ пример за героичните борби на Македония и Одринска Тракия. Той изтъкна, че Родопите са горди със своя принос в борбата за национално освобождение и подчерта, че тази годишнина трябва да се празнува масово и тържествено, защото така съхраняваме своята историческа памет, изразяваме почитта си към героите ни – славни българи за пример на младите днес. И когато търсим обединение историята също може да съдейства да бъдем единни, а затова трябва да предадем уроците по българщина на следващите поколения.

Доц. Веселин Тепавичаров, ръководител на на-

учен център „Родопи“ към СУ, прочете приветствие на ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ проф. д-р Анастас Герджиков. В приветствието се казва:

„Богатата ни история и култура е запазила имената на много бележити българи, които са отдели живота си в името на освобождението на България. Днешният ден възбужда в душите ни спомена за Илинденско-Преображенското въстание, което е едно от най-значимите събития в национално-освободителната борба на македонските и тракийските българи

и е поредното доказателство за силата на духа им, обичта към родината и изконния стремеж към свобода.

Този ден е повод за пореден път да си припомним всички ония ярки образи, белязали българската история и да сведем глава пред извършеното от тях. Надявам се, че делото и примерът на войводата Пейо Шишманов и неговите съмишленици ще продължат да ни вдъхновяват и да бъдат пример за родолюбие и съвременна българска духовност.

Използвам повода да пожела на всички нас, чиято мисия днес е да опазим и съхраним българската духовност, история и култура, да не спираме да будим съзнанието на младото поколение. Да опазим и предадем наследството, което носим като история, духовност и традиция – всичко онова съхранило вечния български дух, вечния стремеж за постигане на свободата, вечното движение към по-добро. Нека този празник на българския дух и жажда за свобода чертае пътя ни напред!“

Продължава на 2-а стр.

Проф. дин Светлозар Елдъров:

СТЪПАЛА КЪМ БЕЗСМЪРТИЕТО НА НАЦИОНАЛНАТА ПАМЕТ

На стр. 3

ПРЕДСТОЯЩО

Национален възпоменателен събор „Петрова нива“

На 20 и 21 август т.г. в историческата местност „Петрова нива“ ще се състои Националният възпоменателен събор, посветен на 113 години от Илинденско-Преображенското въстание. Той се организира от Община Малко Търново, Съюза на тракийските дружества в България и тракийско дружество „Екзарх Антим I“ – Бургас. В храма-костница „Света Петка“ ще бъде отслужена заупокойна молитва в памет на жертвите в Преображенската епопея. Тържественото откриване пред паметника ще бъде съпроводено с военен ритуал, а вечерта ще има тържествена заряпроверка. Два дни на естрадата ще се представят художествени състави и индивидуални изпълнители на тракийски фолклор.

На 20 август от 15 ч. в залата на музея на мемориалния комплекс „Петрова нива“ ще се състои научна конференция на тема „120 години организирано тракийско движение в България“. Тя се организира от Община Малко Търново, СТДБ и Тракийския научен институт.

НАЦИОНАЛЕН ТРАКИЙСКИ ФОЛКЛОРЕН СЪБОР „БОГОРОДИЧНА СЪПКА“

На 27 и 28 август т.г. в курорта Старозагорски минерални бани ще се състои за 11 пореден път Националният тракийски фолклорен събор „Богородична съпка“. Негови организатори са Община Стара Загора, Съюзът на тракийските дружества в България и тракийско дружество „Одринска епопея“ – Стара Загора. Тази година за участие в надпяването и надсвирването са се записали над 4000 души – около 200 самодейни състава от цяла България и индивидуални изпълнители. Още по-богата ще бъде традиционната вече улица на народните занаяти.

БЕСОВЩИНАТА НА ЕДИН ПРЕДАТЕЛ

По-гнусно дело от това България не помни напоследък. Канарчето Евгений Михайлов сяда и написва циркулярно писмо на български, английски и френски до страните членки на Съвета за сигурност и до още 58 страни. Обзет е от страх и ужас да не би да вземат да изберат Ирина Бокова за генерален секретар на ООН. Какво ти писмо – това е донос, от най-мръсните, от най-скверните, от най-злоумишлените. И е написан от наше име – сиреч от името на народа български. Това е донос срещу българския национален интерес, срещу един национален шанс, който едва ли скоро ще се повтори, срещу националното достойнство. Но то е и предателство – разбеснелият се кинаджия, оглупял в бесовщината си, предава национална българска кауза, предава България. А това не се прощава... И превръща международния доносник Евгений Махайлов в мерзавец и нищожество, който сам си отне правото да нарича България свое отечество. И докато той се запенил в „логореята на доноса“ и мръснословие, френският елит призовава за подкрепа на Ирина Бокова.

Тракийци, чийто предци са преживели толкова страдания, знаят, че няма по-важно от българската национална кауза, от националната чест и националното достойнство, затуй посрещнаха с потреса и възмущение очернянето на българската кандидатура за генерален секретар на ООН. И се гнусят от мерзавството, предателството и родоотстъпството, каквото всъщност представлява антибългарският донос на Евг. Михайлов.

ТОДОР КОРУЕВ

*Приимай горо, приимай
Пеюва вярна дружина.*

Дружината тръгва, гора-та-майчица я благославя и ѝ обещава подслон и закрила. Ръководител ѝ е Пейо Шишманов – учителят. Има дума, че сам Гоце Делчев е посочил Пея за баща на Вътрешната македоно-одринска революционна организация (ВМОРО) в Средните Родопи.

Войводата и военният ръководител е Вълко Шишманов – Кичука, учил военни науки в стара България. Знаменосецът и подвойводата е Кольо Шишманов. Все Шишмановци – български род от комитското село Славеино, наплодил много плод на своите могъщи клонове и станал символ на родолюбие. Писателят Георги Талев описва в книга този славен славеиновски род, който продължава да ражда достойни синове и дъщери на Отечества си.

Ахъчелебийският каймакамин се е оплел в гнева си. Как да прати табори да удрят размирниците в Тракия и Македония, като тукашните комитски чети връзват ръцете му. „Я съм проводил аскара, я са се настанили в конака ми.“

През цялата 1903 г. четирите чети на Ахъчелебийския революционен окръг лишават османската войска от подкрепления – шетнята на комитските дружини задържат таборите в гарнизоните им. Кольо Шишманов развява

КОМИТСКА МАЙКА

комитския байрак на славеиновската чета до подзима. Илинден в Македония и

Преображение в Одринска Тракия са удавени, но славеиновци не захвърлят барутниците си. Пуква пролетта на 1904-та и отново се събират на Хайдушка поляна.

На 14 май знаменосецът и още трима четници са обградени в местността Синора, комитите дават отпор с четирите си пушки срещу многобройните дула на противника им. Но вражески куршум намира знаменосеца. Ранен в гърдите, с изметната лява плешка, Кольо Шишманов някакси пролазва гората и се притулва зад една скала. Завързва се люто бой. Преди да изстреля последния си куршум, Кольо обръща цевта на манлихерата към себе си, сбосения си крак

поставя на спуска... А е на 24 години. Заплакала гората с горки сълзи:

*Момне ле, мари хубава,
турски ма хаскер измами,
не можях Коля да скрия
в майчини пазви хайдушки,
в моите скути зелени.
Затуй ми ворше повяхна
и си си снажка засохна.*

Така се пее в песента оттогава, та до днес. Душманският куршум е сребърен. Убеждава ни народният певец. Може ли просто парче олово да събори такъв юнак.

Мъртвият комита е хвърлен на хорището пред черквата. Прострян възник върху платнището, знаменосецът сякаш съня сунува. Наредено е цялото село да се извърви покрай трупа на комитата. И повеждат мало и голямо към хорището. Там, дете каба гайди са ручали и тежки хора са се дигнали.

„Не е от наше село, другоземец е“. Все този отговор получава насилникът. И нито един издаден поглед и нито една проронена сълза. „Папз ефенди, ела близо и му кажи името!“ селският свещеник Емануил Баев също клати отрицателно глава, отказва да го

погребее в гробището: „Знам ли го. Може да не е от нашата вяра!“

Страшна драма се разиграва между училището и черквата, само театърът на големите исторически сблъсъци може да постави такъв свръхшекспировски спектакъл, в който самообладанието и висшият политически усет потискат великата майчина мъка.

Към Кольо пристъпва Яна, майка му родена. Пристъпва гордо, а крака ѝ се подгъват, сълзите напират, а сълза не прокапва, сърцето крещи от покруса и ненавист, слюнка не е останала в глътката, а гласът не трепва: „Не съм го виждала, ни чувала!“ Тази Шишмановица жертва всичко, което има: сина си, майчинството си, сълзите си. И гради легенда, като спасява всички. Сетне вкъщи ще въвира глава в огнището и ще оплаква чедото си. Напусто фесалиите дни наред ще се въртят около къщата, ще се прислушват дано чуят припявания и хлипове. Близките на Яна бъркат млякото в бурилото, с шума на дървото и плискането на млякото да удавят стенанията на майката:

*Кольо, Кольо, мамин Кольо,
мамина комито,
не намери ли се, Кольо,
по наши балкани?
Не нанеси ли се, Кольо,
длъога манлихера.*

ПОКЛОН ПРЕД ПОДВИГА...

Продължение от 1-а стр.

Председателят на СТДБ Красимир Премянов подчерта важното място на събора в Славеино в националния тракийски календар и във всенародната почит към героите на Илинденско-Преображенското въстание.

Той изтъкна, че през тази година тракийската организация чества 120 години от основаването си, и че днес тя достойно се грижи както за съхраняването на тракийската памет, така и за запазването на българщината, родната култура и традициите. Родопите са българската планина – заяви той, и подчерта, че Съюзът се противопоставя на всякакви опити за влияние на неосманизма и радикалния ислям.

От името на Централното ръководство на Съюза Красимир Премянов връчи най-високо отличие на Съюза –

златен медал „Капитан Петко войвода“ – с лента, на Вълко Василевски – председател на Горовладелческата производителна кооперация „Мурджов пожар“ в Славеино, за дългогодишната му дейност в подкрепа на тракийската кауза.

Бяха поднесени венци и цветя от името на СТДБ, тракийско дружество „Войвода Руси Славов“, Община Смолян, Министерство на културата, кметство Славеино, църковното настоятелство в Славеино и др.

В концерта се представи певческата група при читалище „Съгласие – 1883“ – Славеино и състав на тракийското дружество „Войвода Руси Славов“ в Пловдив.

Вечерта на площада пред черквата и старото училище – някогашното хорище, се състоя тържествена заря – проверка, командвана от капитан Даниел Карабов. На другия ден бяха положени венци и цветя пред паметника на преображенци на Хайдушките поляни.

СТЪПАЛА КЪМ БЕЗСМЪРТИЕТО НА НАЦИОНАЛНАТА ПАМЕТ

ПРОФЕСОР Д.ИСТ.Н. СВЕТОЗАР ЕЛДЪРОВ

С голямо вълнение, но същевременно и с гордост за оказаната ми чест днес заставам на тази авторитетна трибуна, за да произнеса слово по случай 113-та годишнина на Илинденско-Преображенското въстание. Когато едно историческо събитие се чества не само на кръгли годишнини и юбилеи, това говори добре както за националната памет, така и за историческата наука. Това ми дава основание да кажа, че българската историческа наука много добре е изследвала, изучила и популяризираща Илинденско-Преображенското въстание като важен етап от борбите за национално освобождение и обединение. Бях щастлив да започна научната си кариера преди 35 години като част от изследователски екип, който написа военната история на въстанието и чрез нея след дълъг период на забрава отново го върна в националната памет. Затова в моето слово ще изтъкна най-важното и същественото, което трябва да знаем и помним за Илинденско-Преображенското въстание.

На първо място то е най-продължително подготвяното въстание в българската история. Берлинският конгрес през 1878 г. ревизира Санстефанския мирен договор и оставя македонските и тракийските българи под робство. Така за тях единственият възможен избор е да продължат борбата за национално освобождение и обединение, завещана като национална програма от епохата на Българското възраждане. Тук именно изпъква историческата мисия на Българската екзархия. Тя е живата връзка между две исторически епохи. Нейната най-важна заслуга е, че укрепва националното съзнание на македонските и тракийските българи и създава многобройна интелигенция, дълбоко вкоренена в общобългарската култура и здраво сплотена около екзархийските учители и свещеници. От нейната среда излизат идеолозите, ръководителите и дейците на Вътрешната македоно-одринска революционна организация (ВМОРО), създадена през 1893 г.

Създаването на Вътрешната организация е най-яркото опровержение на тезата за мнимото противоречие между културния еволюционизъм и революционната борба, между „Екзарха“ и „Караджата“, както е запечатано в съзнанието на поколения българи от популярния каравелов стих „Свободата не ще Екзарх, иска Караджата“. Така е мислил тогава поетът, така мислят днес и мнозина кабинетни учени. Реалният живот обаче учи друго. Свободата иска и „Екзарха“, и „Караджата“, иска образование, просвета и култура, но иска и воля, готовност и умение за борба. Затова няма нищо случайно във факта, че Вътрешната македо-

но-одринска революционна организация буквално се ражда в една екзархийска книжарница, а четирима от шестимата ѝ основатели са екзархийски учители и служители. Както и в това, че съдбоносното решение за повсеместно и масово въстание през 1903 г. е взето в класните стаи на Солунската българска мъжка гимназия „Св. св. Кирил и Методий“.

В продължение на 10 години ВМОРО успява да промени бита, кръгозора и самочувствието на цяло поколение българи отатък Рила, Родопите и Странджа. Тя съзнателно установява такава система на нелегални институции, които дублират и подменят официалните османски учреждения. В началото на XX в. българи в Македония и Одринска Тракия са само фиктивни поданици на султана, а действителни – на една държава в държавата.

И все пак въстанието от 1903 г. нямаше да бъде онова, което познаваме от историята, ако не съществуваше и друга организация, родена от същия национален порив. Това е Македоно-одринската организация в България начело с Върховния македоно-одрински комитет, учредена през 1895 г. Най-важната заслуга на Върховния комитет, нейният ръководен орган, по чието название често, но не съвсем коректно се назовава цялата организация, е, че превръща македоно-одринския въпрос в ежедневие на българските граждани, че не ги остави да се радват егоистично на добитата свобода и не им позволи да забравят, че техните сънародници и братя в Македония и Одринско още страдат, че са под робство.

Зад Вътрешната организация и Върховния комитет стоят Българските освободителни братства – тайната организация на офицерите от българската армия, скритата пружина на освободителната борба. Българските офицери участват в македоно-одринското революционно движение още от самото му начало, но се явяват организирано на историческата сцена през 1897 г. Само за информация да припомним, че през 1900-1901 г., т. е. В навечерието на въстанието, когато поручиците Борис Сарафов, Владислав Ковачев, Тома Давидов и други те-

хни колеги от Българската армия оглавяват Върховния комитет и сътрудничат най-тясно с Вътрешната организация, в братствата членуват около хиляда офицери на действителна служба или половината от целия офицерски корпус по онова време.

В тази дълготрайна, целенасочена и систематична подготовка на Илинденско-Преображенското въстание Родопите и родопските българи играят важна роля. Дори само заради географското си разположение Родопският масив заедно с естествения си Беломорски бряг изпъква като съединителното звено между Македония и Одринска Тракия. Затова и Вътрешната организация, и Върховния комитет полагат големи усилия да укрепят тук своята организационна база. Общо в навечерието на въстанието в онази част на Родопите, която тогава се намира в границите на Княжество България, има 10 македоно-одрински дружества с над 500 членове. Това са дружествата в Станимака (днешният Асеновград), Пещера, Брацигово, Чепеларе, Батак, Чепино (днес квартал на Велинград), с. Павелско, с. Орехово и Широка лъка. Към тях се числят и клоновете в още 12 селища в Родопите. Тук се намира и стратегическият IV пограничен пункт в Чепеларе, който играе важна роля във взаимноотносителния между Вътрешната организация и Върховния комитет и който осигурява връзката с българските села отатък границата в Ахъчелебийско и още по на юг в Беломорието. Чрез македоно-одринските дружества на Върховния комитет и революционните комитети на Вътрешната организация родопските българи участват активно и пълноценно във всички фази и етапи на въстаническата подготовка.

Второто важно и съществено, което трябва да знаем и помним за Илинденско-Преображенското въстание е, че то не е спонтанен бунт или последна отчаяна саможертва на обречени роби или буйни глави, а военно-технически добре подготвена и тактически и стратегически успешно осъществена въоръжена форма

на протест. Илинденско-Преображенското въстание е най-масовото, повсеместно и дълготрайно въстание в новата българска история. То продължава от 20 юли, когато е обявено в Битолски окръг, до края на октомври 1903 г., когато ЦК на Вътрешната организация издава окръжно за демобилизация на въстаническата армия. За този период 26 500 въстаници умело се противопоставят на 350 000 турска войска и башибозук, като водят 239 сражения. Заслуга за всичко това в най-голяма степен имат военните дейци на македоно-одринската освободителна борба. На тях именно се дължи отличната военно-техническа подготовка, в която важна роля играят логистиката от България и приносът на българското офицерство. През 1903 г. един генерал и 47 офицера със звание от подпоручик до полковник влизат на територията на Македония и Одринска Тракия, за да участват в подготовката на въстанието и в управлението на бойните действия. С опита на своята професия, а не рядко и с цената на собствения си живот, българските офицери превръщат въоръжения и жаден за свобода народ в обучена, дисциплинирана и боеспособна въстаническа армия, способна да се противопостави в продължение на над три месеца срещу превъзхождащия в чудовищно съотношение противник.

Решаваща роля изиграва и стратегическото планиране на въстанието, което също е осъществено с помощта и опита на българските офицери. На тях принадлежи основната идея за последователното или стъпаловидно обявяване на въстанието в различните окръзи (по стария календарен стил) – на 20 юли в Битолски окръг, на 27 юли в Скопски и Солунски окръг, макар само формално, чрез диверсионни акции и атентати срещу железопътните линии, на 6 август в Одрински окръг, на 14 септември в Серски. По този начин с ограничените ресурси на въстаническата армия борбата продължава три месеца, т. е. достатъчно дълго, за да не може този път Европа да си затвори очите.

Разбира се, стратегическото планиране и военно-техническата подготовка щяха да останат само на хартия, ако не беше готовността

за саможертва в името на свободата. Както през април 1876 г., така също на Илинден и Преображение 1903 г. българи разбират, че свободата има скъпа и прескъпа цена. Те обаче са готови да я платят.

И в това отношение Родопите и родопските българи изцяло се вписват в стратегическия замисъл на въстаническото планиране и в готовността за саможертва на своите сънародници от Македония и Одринско. В организационно отношение те съставляват самостоятелен въстанически район на Одринския въстанически окръг – V Ахъчелебийско-Скеченски въстанически район. На свиканото на 5 и 6 юли в местността Имарет дере, днешните „Хайдушки поляни“, събрание на местните революционни дейци, останало в историята като „Родопският конгрес“, се вземат конкретни решения за подготовката и протичането на въстанието в Родопите и Беломорието. Избрано е районно боевотяло в състав Пейо Шишманов, Христо Караманджуков и Никола Данаилов. Районът е разделен на участъци, всеки със своя участкова чета. Съобразно с обективните географски, етнически и религиозни особености на района, както и с недостига на оръжие и боеприпаси, районните ръководители вземат правилното решение боевите сили да се въздържат от активни настъпателни действия, а да се ограничат с наблюдение и охрана. Срещу железопътната линия в Беломорска Тракия са планирани диверсионни акции, които да затруднят комуникациите и прехвърлянето на войски от 2-ри армейски корпус в Тракия към 3-ти армейски корпус в Македония. Следователно, оперативното планиране на районното боевотяло е съобразено изцяло с основната идея на общия план на Илинденско-Преображенското въстание – колкото е възможно продълготрайно въстание при максимално щадене на местното българско население.

Но може би най-важното и съществено, което трябва да се знае и помни за Илинденско-Преображенското въстание е, че то не е неуспешно, а в най-голяма степен постига своите стратегически цели. Разбира се, мнозина веднага тук ще възразят, че за разлика от Априлското въстание, то не успява да извоюва свободата или дори автономията на Македония и Одринска Тракия. Целта на въстанието обаче, така, както я разбират стратегите и ръководителите на въстаническата армия, не е само политическа – да извоюва автономни права, но и екзистенциална – да спаси македонските и тракийските българи от физическо унищожение, да предпази българи в Османската империя от геноцид.

Продължава на 4-а стр.

Продължение от 3-а стр.

В общия план и цел на въстанието, изработен с помощта на офицери от братствата, изрично е казано: „Целта на борбата е не да победим Турция, а тя да не може да ни победи“. Веднага след това, в точка трета на документа, авторите на стратегическото планиране се позовават на злощастната съдба на арменците в Мала Азия: „Додето арменците бяха страшни, арменският въпрос бе на маса; щом ги унищожиха, техният въпрос изгасна“.

„Арменският синдром“ не е цитиран случайно. Лидерите на революционните организации ясно са виждали онова, което днес убягва на мнозина историци – че през първата половина на 1903 г. турската политика спрямо българското население в Македония и Одринска Тракия е в състояние на преход от ескалираща репресия към етническо прочистване и откровен геноцид. Статистиките разкриват една ясна ескалация на насилието, при която опожаряването на отделни села и избиването на десетки българи става обичайно ежедневие. Всичко това ясно говори за целенасочено и систематично обезбългаряване, което в моите изследвания дефинирам като „плъзящ геноцид“. Основание за такова заключение намирам в няколко пространни изложения на екзарх Йосиф, датиращи от този период и адресирани до Министерството на външните работи и изповеданията в София. В тях българският духовен водач детайлно описва новия курс на османската политика и бруталното насилие, стоварило се върху българите в Македония и Одринска Тракия през пролетта и лятото на 1903 г. В своите изложения екзарх Йосиф изрично прави паралел между положението на българите в европейските вилаети на Османската империя, и съдбата на арменците в Мала Азия, които през 90-те години на XIX век стават обект на масови кланета с десетки и стотици хиляди жертви и още повече изгнаници от родните им места.

Изложенията на екзарх Йосиф не говорят за обикновени контраетнически мерки и репресии, те крещат за етническо прочистване и геноцид. Вярно, българският църковно-народен водач никъде не е използвал тези думи, но това е по простата причина, че тогава те все още не съществуват в ежедневния или политическия език на българите, пък и на когото и да било друго по света. Явлението обаче, което екзарх Йосиф описва с речника на книжовния български език от своята епоха като „*крушение и гибел*“, „*рушение и изстребление*“, „*клане и съсипване*“, „*омаломощаване и разреждане на българското население*“ и пр., е същото, което

СТЪПАЛА КЪМ БЕЗСМЪРТИЕТО...

днес ние описваме с понятията „*етническо прочистване*“ и „*геноцид*“.

Вместо да чакат да ги бият и унищожават постепенно и поотделно, като арменците в Мала Азия, през 1903 г. ръководителите на Вътрешната организация, Върховния комитет и офицерските братства респектират турските власти с повсеместно и масово въстание. Изобщо не може да се говори за военен неуспех, след като въстаническата армия дава около 1000 убити и ранени, а турската войска близо 6 000, или три пъти повече, отколкото са жертвите ѝ в Гръцко-турската (Тесалийската) война през 1897 г. Жертвите от страна на невъоръженото българско население са около 5000 души, които сами по себе си са свидни и непрежалими загуби за техните семейства и за цялата българска общност, но все пак са несъизмерими с жертвите на арменците, изчислявани с десетки и стотици хиляди.

Точно затова Илинденско-Преображенското въстание от 1903 г. не е и не бива да бъде оценявано като напразна и безцелна саможертва. То показва на Османската империя цялата мощ на революционните организации на македонските и тракийските българи и респектира турската войска. Високата порта разбра, че има пред себе си не изолирани терористични ядки, а цял един народ, обладан от воля за борба и предан на своята организация. Още по-многозначително, респектиращо и смразяващо за нея е присъствието на десетки български офицери, които всъщност превръщат въстаналия народ във въстаническа армия. След 1903 г. не само Високата порта,

но и последният турски аскер сигурно е потръпвал от ужас пред мисълта, че някога може да се окаже лице в лице с нейния вдъхновяващ образец – редовната българска армия. Най-вече по тази причина, а не заради някакво съобразяване с европейското обществено мнение и с твърде въздържаната реакция на великите сили, Османската империя не се осмелява да приложи срещу македонските и тракийските българи арменския модел на организиран и целенасочен геноцид.

В светлината на този анализ още по-ярко изпъкват смисълът и логиката на оперативното планиране на районното боево тяло на Ахъчелебийско-Скеченския въстанически район. Само с факта на тяхното присъствие и с наблюдателно-охранителната си дейност четирите участъкови чети успяват да приковат в Родопите османска войска с численост от 8 500 души, или съставът на една пехотна бригада от онази епоха. От планираните диверсионни акции по железопътната линия в Беломорска Тракия е осъществен само една, но и тя е достатъчна да накара Високата порта да разпреди усилена охрана, отмяна на нощните курсове и сериозно разреждане на разписанието на влаковете. Тук е уместно да отбележа, че за цялото времетраене на въстанието в Македония и Одринска Тракия са осъществени общо 12 такива диверсионни акции. Макар при тях да няма разрушени мостове, тунели или влакови композиции, ефектът никак не е за подценяване, тъй като за охрана на железопътните линии са отделени 30 000 войници, по-дофицери и офицери, което се равнява на състава на една

пехотна дивизия.

И накрая, като нещо, което си струва да се знае и помни за Илинденско-Преображенското въстание, ще обърна внимание на една характерна черта от колективния портрет на въстаниците, и в частност на тези в Родопите. Всеки, който ги опознае по-отблизо, ще остане удивен най-вече от две неща – от младостта на ръководителите и дейците, и от тяхната готовност за саможертва. Дамян Груев е на 25 години, когато основава Вътрешната организация, на 32, когато взема съдбоносното решение за Илинденско-Преображенското въстание, и на 35, когато загива за своята родина. Гоце Делчев, който като втори Левски кръстосва Македония и Одринско, за да вдъхва кураж и да подготвя българите за предстоящата борба, се посвещава на освободителната кауза на 21 години и загива на 31. На 31 години е и поручик Борис Сарафов, когато оглавява Главния щаб на въстанието в Битолския окръг, а дори още по-млад, едва на 23, когато с превземането на Мелник в Четническата акция името му прогърмява из Европа. Като Даме, Гоце и Борис, че дори по-млади, са и повечето им другари и съратници от Вътрешната организация, Върховния комитет и офицерските братства.

Такива са ръководителите, войводите и четниците и в Родопите. Те не само са млади, но повечето от тях са дори и врѣстници. Пейо Шишманов, ръководителят на районното боево тяло, е роден през 1876 г. и през 1903 г. е на 27 години. Негов врѣстник е и другият член на Ръководното боево тяло Христо Караманджуков, също роден през 1876 г.

На по 27 години като тях са още и други известни дейци на Родопите от времето на Илинденско-Преображенското въстание – Андон Дечев, войвода на втора участъкова чета; Никола Гюмюшев, войвода на трета участъкова чета; Запрян Начев, войвода на четвърта участъкова чета; Стефан Чавдаров – секретар на първа участъкова чета. На всички тях през настоящата 2016 г. се навършват 140-години от рождението им, така че честването на Илинденско-Преображенското въстание спокойно може да бъде посветено и на родопските дейци за тяхната кръгла годишнина. Повечето от четниците им през 1903 г. са дори още по-млади.

Млади като тях обаче също са опълченците в Руско-турската освободителна война, такива са бойците и командирите от българската армия в Балканската, Междусъюзническата и Първата световна война. Изобщо българската нация тогава не само е млада физически – и духът ѝ тогава е млад! „Млада България“ – това е най-точната дефиниция за поколенията, които се редуват под знамето на Българската национална революция, и особено за поколенията, които се обрече на македоно-одринско революционно движение и на Илинденско-Преображенското въстание.

Тази „Млада България“ не е само патетична метафора; тя има реално демографско съдържание, документирано в статистиките и доказано от специалистите. Демографските изследвания на наши и чужди учени свидетелстват, че в периода 1878–1918 г. България е истински феномен сред европейските страни по възрастовата структура

на населението си. Децата до 15-годишна възраст съставляват средно 40 % от цялото население. Заедно с младежите от 15 до 20-годишна възраст те формират половината от населението на страната. В годините на същите преброявания възрастовата група от 20 до 40 години съставлява средно 27 %. Следователно три четвърти от българите в периода 1878–1918 г. са под 40 години! По този показател България стои на първо място в Европа. На първо място е и по раждаемост, на първо място по брачност, на последно по разводи. При това положение няма как България да не е и на първо място в Европа по естествен прираст – 18,3 на хиляда.

Тъкмо заради реалното демографско очертание на „Млада България“ толкова по-удивително е, че дейците на националноосвободителните борби, въстанията и войните от тази епоха, които заради младостта си би трябвало най-добре да усещат и още по-здраво да се вкопчат в живота, имат такова изострено чувство за жертвоготовност и такава воля за борба. Саможертвата – това е начин на живот и начин на смърт за поколенията, на които по силата на историческата необходимост е отредена мисията да осъществят националното освобождение и обединение.

Този революционен, политически и национален морал без съмнение се корени в културно-национална политика в България в онази епоха, която е плод на задружните усилия на семейството, училището и обществото, разбирани в своята интегрирана цялост като социална среда. Тя може да се опиричи на могъща матрица, която гравира в умовете и сърцата на българските поколения, по-прецизно, по-здраво и по-незаличимо от диамант, най-важното познание и най-ценния опит на епохата – готовността за саможертва в името на националния идеал. Ако по тяхната духовна мотивация, национална отдаденост и готовност за саможертва се беше подравнил и политическият елит, съдбата на България щеше да бъде друга – онази, която българският народ действително заслужаваше.

Поклон пред паметта на въстаниците от 1903 г., които с воля, смело сърце и жертвоготовност изписаха славните страници на Илинденско-Преображенската епопея.

Поклон пред родопските дейци, които положиха младостта и живота си върху олтара на националното обединение.

Техният имена ще живеят вечно в националната памет, само ако ги помним, тачим и се вдъхновяваме от тях.

Слово по случай честването на 113-та годишнина на Илинденско-Преображенското въстание, Славейно, 6 август 2016 г.

• Паметникът на преображенци на Хайдушки поляни

ВОЙВОДАТА

140 години от рождението
на Пейо Шишманов (1876–1942)

ЗОЯ НАЧЕВА
ДЪРЖАВЕН АРХИВ - СМОЛЯН

Времето е отделило една трудна, но достойна съдба за българския народ. Въпреки превратностите в историческия път на нацията не секват патриотичните и просветителски традиции през цялата ни 13-вековна история. Този, заслужаващ възхищение, стремеж към грамотност, просвета, национално съзнание, които са се развивали успоредно с революционния дух и саможертвата, присъщ на нашето Възраждане, завладява в края на XIX век и Средните Родопи. Особено ярко тази нагласа на населението се чувства в село Карлуково (дн. Славейно) като решаваща роля за възхода на националния дух тук играят еснафа, просветното дружество и училището. Сред будителите на народния дух е и карлуковският учител Пейо Иванов Шишманов. Заедно с по-големият му брат Вълко Ив. Шишманов (роден 1864 г.) те застават начело на национално-освободителните борби на местното население.

Пейо Шишманов е роден на 14 февруари 1876 г. като втори син в семейството на известния през втората половина на XIX в. голям скотовъдец и горовладелец – един от карлуковските старейшини – Иван Кехая. Завършва начално образование в родното село при „стария учител“, както наричат брат му – Вълко Шишманов. Учи прогимназия в Пловдив, а през 1893 г. продължава в Одринската гимназия. На следващата 1894 г. се завръща в Пловдив, където през 1898 г. завършва гимназия. Записва се във Военното училище, но само след година е принуден да го напусне по здравословни причини. От 1900 до 1903 г. той работи като учител в родното село. Но основното в неговия живот е революцията. Още с идването му, основаното от Вълко Шишманов революционно братство става революционен комитет. Не е добър оратор по природа, но с тихия си глас, липсата на парадност, със силата на убеждението успява да привлече последователи. Неговият характер много точно описва Никола Гюмюшев в една своя записка: „...Пейо няма оня буен, импулсивен характер на многото наши войводи, не си служи с блъфове и жестикулации. Напротив – скромността му бе отличителна черта. Повечето мълчалив, отмерен, търпелив и винаги с мнението си не изпреварваше, а чакаше другите да се изкажат. С това правеше впечатление на

загадъчен мъдрец.“

Дългогодишната революционна дейност на Пейо Шишманов (от 1900 до 1913 г.) е добре позната и проучена, но все още с някои въпросителни и недоизяснени от неговите изследователи моменти. Така например, според Христо Караманджуков, Константин Шишманов, Чило Шишманов и Петко Карапетков, той е учил във Военното училище и там се е запознал с Гоце Делчев. В своите изследвания д-р Стефан Илчевски документално оспорва този факт тъй като Гоце Делчев постъпва през 1981 г. във Военното училище, учи 3 години и през 1894 г. е изключен, а П. Шишманов завършва гимназия в Пловдив през юли 1898 г. В едно писмо на Вълко Шишманов до Стою Шишков от 28 юли 1899 г. се споменава, че той вече се е завърнал в Славейно и търси работа, а от 1900 г. вече е учител. Така че, единственото възможно време за престой във Военното училище е от есента на 1898 г. до юли 1899 г., но тогава Гоце Делчев вече не е там, а е извън България. В огромната запазена кореспонденция на ВМОРО засега няма открито писмо между двамата, което също

от тези трудни и величави дни.

Една от най-точните характеристики за Пейо Шишманов дава неговият съратник Христо Караманджуков, който пише за: „...всеизвестния в Родопите и Беломорието голям радетел...“ Редом до него слага имената на Вълко Шишманов и Колю Петковски като определя тримата за „символ или център“, около който се съсредоточава духът не само на карлуковци, но и „на всички среднородопчани, защото начело с Пейо, те тримата образуваша умът, чувствата и енергичната воля на движението и то дълготрайно, дори до дните на Хуриетя и Балканската война“. Действително в лицето на брат си Пейо Шишманов среща верен духовен помощник, а в лицето на К. Петковски – смел изпълнител на всяка бойна задача.

Учителстването му върви успоредно с трескавата дейност по организиране на родопските комитети. Пейо Шишманов поема ръководството на Гюмюрджинския (Беломорски) революционен окръг (с 4 района – Смолянски, Златоградски, Гюмюрджински и Ксантийски). Това включва: военно обучение, революционно възпитание, снабдяване с оръжие, дисциплина. По въпроса за или против въстание в Средните Родопи, становището на Пейо Шишманов търпи развитие. От архивните материали и изказванията на някои от членовете на комитета става ясно, че първоначално П. Шишманов е убеден в необходимостта от въстание. По-късно когато започват разногласия във върховете на революционните кръгове – разделени на вътрешни и върховисти, а така също и поради липсата на оръжие, коригира тази своя позиция. В едно писмо до Вълко 1902 г. той пише: „...Да не отхвърляте изведнъж моите убеждения и да дохождате до такова заключение, че аз съм се вече убедил в масовото въстание. Не! Аз съм напълно убеден, че без терор ние няма нищо да направим, а още повече в Родопите. Вие твърде добре знаете нашето местно положение, че за масово въстание, никак не благоприятствува, макар и да няма място, да се погледа на Европейските интереси, но все таки можем най-много да пакостим на турските потери. Аз писах и в Одрин, че ние в Ахъчелебийско никой път не можем направим масово въстание, а само можем води партизанска борба, предизвикана от терора...

Родопски. “ Това е един от неговите псевдоними. Подписва се още като Черногорски, Ивайло и др. На 8 май 1902 г. Пейо Шишманов е избран за ръководител на местната революционна организация. Непосредствено след конгреса на „Петрова нива“, състоял се от 28 юни до 1 юли (н.ст.) 1903 г., в местността „Св. Дух“ над Карлуково се провежда нова революционна сбирка, известна като „Родопският конгрес“, на който Христо Караманджуков информира за взетите решения на „Петрова нива“ по повод подготовката на предстоящо въстание. Присъстват представители на всички селски комитети. Взема се решение да не се вдига въстание в Ахъчелебийско поради липса на оръжие, да продължи четническата дейност, която с по-големи акции да затруднява и задържа турските войски, за да възпрепятства действията им срещу поборниците в Македония и Одринско. Избира се бойно тяло с председател Пейо Шишманов, секретар – Никола Данаилов (Райково) и член Христо Караманджуков (Чокманово). След като избухва Преображенското въстание в Одринско, в Славейно веднага пристигат турски войски. Изработен е план за защита на християнските села в Ахъчелебийско. И въпреки че до въстание тук не се стига, четниците успяват да задържат турските гарнизони, за да нямат възможност да вземат участие в потушаването на въстанието. След Хуриета (Младотурската революция за реформи) през 1908 г. четническото движение се реформира.

По време на Балканската война през 1912 г. Пейо Шишманов

отново е на своя пост. В нея той взема участие първо като доброволец, заставайки начело на един „летящ отряд“. По заповед на II-ра Дивизионна област събира бивши четници и отрядът е включен като подкрепление към 4-та погранична рота на 6-та дружина на 21-ви средногорски полк. Под негово ръководство отрядът изпълнява заповедите на командира на дружината и извършва множество полезни действия в полза на българската войска в Родопската област, а през 1913 г. се присъединява към опълчението в Гюмюрджина.

След Освобождението на Родопите Пейо Шишманов се отдава на грижи по уреждане стопанските дела в обичаното от него Имарет дере. Заема се да постави в ред наследствените имоти и гори. Създава дъскорезница известна като „Пейовата бичкия“, а към нея по-късно и гатер. Живее в Асеновград, Пловдив, София. Грижи се за своята многолюдна челяд – съпруга, четирима сина и една дъщеря.

По повод 25-годишнината от въстанието през 1928 г. Тракийската организация пише поздравително писмо до Войводата: „Много са малките и големите фигури, които ярко се очертават на историческия фон за скъпия и милия ни идеал – свободата на Тракия, но без всяко съмнение и без всеки спор Вашата фигура блести най-ярко с ореола на най-честния, предан и идеален борец за правда и свобода. ...При многото смели и героични подвизи; при безбройните Ви жертви и страдания; при широката Ви творческа и интензивна дейност като ръководител и Воевода; при грамадните заслуги, пренесени от Вас пред светлия олтар на Великия освободителен тракийски храм, ние, се покланяме най-искрено и най-смирено.“

Умира на 11 ноември 1942 г. в Пловдив. Неговият верен съратник Хр. Караманджуков, в некролога по този повод, го описва като „велик по душа“ и „скромен по природа“ българин, когото със заслугите на „политическото поприще“ поставя редом до именитите родопчани с принос на „книжовното поле“ – Христо Попконстантинов и Стою Шишков.

За него Чило Шишманов, по повод 55-годишнината от Илинденско-преображенското въстание, пише: „Неговият живот бе пример на скромен, безкористен, тактичен и мъдър революционер. Той оставя светъл и чист образ на преобразенец.“

• Семейството на Пейо Шишманов

доказва, че е възможно и да не са се познавали. Разбира се, това дали двамата революционери са се срещали лично или не, ни най-малко не омаловажава заслугите на Пейо Шишманов като ръководител на революционното движение в Средните Родопи.

Много са съхранените документи от този период във фондовете на Държавен архив - Смолян. Преобладаващо те се намират във фонд 30К – Македоно-Одринска революционна организация „Централни Родопи“ – Славейно. Това са: статuti, правилници на организацията, протоколи за избор на революционно ръководство в Ахъчелебийско (Смолянско), тефтери и тетрадки за раздаденото оръжие и получените помощи от населението за нуждите на организацията, стотици писма и телеграми между нейните членове (част от които шифровани), оригинални снимки и копия, съхранили за идните поколения мигове

• Дъскорезницата на Пейо Шишманов на Имарет дере

БОГАТИ И ИНТЕРЕСНИ ИЗВОРИ ЗА МИНАЛОТО

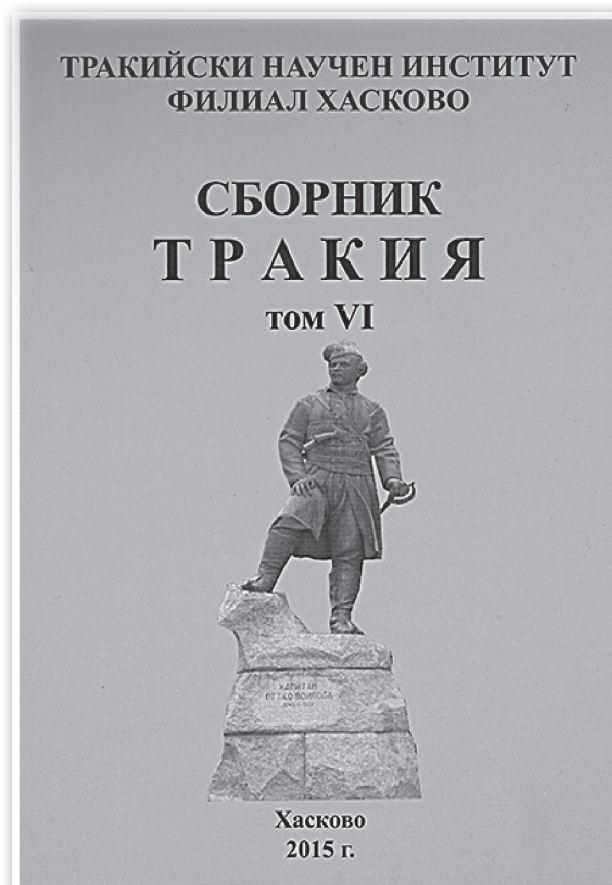
Излезе том шести
на хасковския сборник „Тракия“

Излезе том VI на сборник „Тракия“, издание на филиала на Тракийския научен институт в Хасково. Филиалът е създаден на 23 февруари 2001 г. към Регионалният съвет на тракийските дружества в Хасково. Неговата цел е да изследва и популяризира борбите за национално освобождение, материалната и духовната култура на Тракия и на тракийските българи, да възражда българщината и да поддържа живи контакти с родните огнища. Сборникът има и задача също така да показва и отстоява историческата истина за правата на насилствено прогонените от родните си огнища българи от Западна и Източна Тракия и Мала Азия. Този том е посветен на 170 години от рождението на Капитан Петко войвода, 100 години от

прогонването на малоазийските българи и 130 години от Съединението. В раздела „Статии и студии“ читателят ще намери интересно описание на Армаганската долина и събитията в нея от Димитър Шалапатов, който е отговорен редактор на сборник „Тракия“, за село Карачкьой, Гюмюрджинско и неговите обитатели разказва Таня Марева, директор на Историческия музей в Смолян. Стоян Райчевски описва положението в Одринския вилает преди въстанието от 1903 г., като използва екзархийско изложение до Княжеското правителство. За организирането тракийско движение в Ортакьой (Ивайловград) през 20-те и 30-те години разказва доц. д-р Георги Граматиков, а за тракийските бежанци в Крумовградска околия

пише Величка Ташкова. Аргументирано и с публицистична страст д-р Елена Алекова изобличава лъжите и фалшификациите на Хюсеин Мемшиоглу, някогашния доцент във ВМЕИ и член на БКП, сега анкарски професор, за произхода и положението на помациите в България. Проф. д.и.н. Камен Гаренов описва съдбата на село Габрово в община Черноочене – някогашно българско село, превърнато днес в турско.

Сборникът представя и четирима имените тракийски българи: Георги Чалбуrow – търговец, общественик, дарител, председател на тракийската организация в Хасково (д-р Красимира Узунова); свещеник Анастас Димитров (поп Пала) – родопски будител и революционер (Златка Петрова), фото-

летописецът на Западна Тракия Константин Гунчев (Станислав Н. Станилов) и Мавер Радиков, който има спомени за Петко войвода (д-р Мария Бакърджиева).

И в този том има спомени на тракийски българи, което потвърждава факта, че изданието върши и събирателска работа. Кирил Сарджев разказва как е открил корените си сто години след разорението в Армаганската долина. Никола Митрев Вардев предава моменти от историята на Булгаркьой, За заточението в село Дервент, Дедагачко от гърците през 1923 г. е разказът на Тодор Николов Хърсев, Станка Битлиева е написала есеистично за бежанската съдба. Поместена е и рецензия на Димитър Шалапатов на Стоян Райчевски „Етническото прочистване на българите от Източна и Западна Тракия и Мала Азия (1903-1913-1923)“, издание на „Захарий Стоянов“. Книгата наистина заслужава високата оценка, която дава авторът на рецензията за нея, особено ценно е, че документите, издирени от Стоян Райчевски в архивите се публикуват за първи път и допълват с автентичен документален материал ужасната картина на етническото прочистване на българите от Източна и Западна Тракия и Мала Азия, чието истинско име е геноцид. Томът печели много и от илюстрирането му с фотографиите на Костадин Гунчев, които при това са обработени майсторски и прекрасно отпечатани.

ВСЕ СЪЩИТЕ ГРЕШКИ И НЕТОЧНОСТИ. ДОКОГА?

ПАНАЙОТ МАДЖАРОВ

Какво показва един мой български поглед върху Известия на Тракийския научен институт – Книга единайста-дванайста. Съобщение в тома ни запознава наново с фамилията име на войводата от Бунархисарския революционен участък „Тозлуков“, вместо истинското му фамилично име Топузов. Същата чета пак разгромила турския гарнизон в село Инджекьово. Четата действително е оградила гарнизона. Надеждни са били първите действия. Оттеглила се защото в обсадата сами щели да се избият. Същото се случило и със срещата с група брадвари, изпратена да събаря телеграфните стълбове. Гарнизонът останал непревзет и неразгромен.

Пак Лозенградският доброволчески партизански отряд през 1912 г. освобождавал българските селища по Южното Черноморие. От-

рядът е навлязъл в селищата на турска територия, но селищата от българо-турската граница до село Маджура са били опразнени от войска и администрация.

„Начело с Георги Кондолов, отрядът му разгромил гарнизона в село Паспалово и дошлата му помощ от Малко Търново“. И гарнизонът и помощта му са били разбити, но Кондолов го е нямало там. Той е бил смъртно ранен преди обявяване на въстанието.

Възкресява се и предателството на Кондоловата чета

през 1901 г. Петима съвременници, арестувани и съдени по събитието, опровергават да е имало предателство от свещеник Сава Георгиев Шаренков. Темата е пикантна. Защо да не се възкреси по съвременните стандарти на клепане и оплюване.

Подхранването на патриотизма на потомците с неточности ярко се изразява по време на прехода. Автор на съобщение във в. „Труд“ от 26 август 2003 г. запознава читателите САМО с 15 неточности по география и история на освободителното движение в Одринско. В тях четем, че три години Стамат Икономов е водил чети в Турция. Вярно е, че той три пъти е навлизал с чети в Турция. Нелегални – през 1905 и 1907 г. и легална чета след Хуриета през 1908 г.

В издание от 2007 година четем, че близо два месеца Михаил Герджиков обикалял своята област начело с чета от 25 опитни и изпитани бойци. С чета от 25 души е бил извършен поход до неуспелия атентат на гара Сенеклий. Походът не е траел повече от

десет дни. Върнали се болни и изнурени. „Момчетата заспиха вървешком. Падаха в локвите. Пушките им бяха изцапани с кал. Ако бяха нападени в този момент, можеха и с камъни да ги избият.“

В същото издание ни уверяват, че капитан Стамат Икономов участвал в похода до село Лъджакьой през 1907 година. Там участници в похода и убити в сражение са били Лазар Иванов Маджаров, Георги Гешанов, Яни Милков, Чанко Карабраканов. Единствен и по чудо се спасил Бойко Чавдаров, за да бъде убит в сражение в началото на следващата година. Живи са останали само четниците Атанас Колибарчето, Ангел Урумов, Георги Шереметев. Те са били изпратени преди сражението да заемат отсрещната чука. От там да отвличат вниманието на аскера.

И нещо пикантно. Певица, изпълнителка на песента за предателството на свещеник Шаренков, ни уверява, че снимка на известен революционер е на баща ѝ. Певицата е родена през 1920 г. Пре-

ображението е починал през 1914 г. Книгата е рецензирана от историк с научни звания.

Историята на преображенци не се нуждае от украсяване и пренаписване. Отново ви напомням, че тракийският историк Иван Панадалеев Орманджиев ни е оставил 14 тома със спомени на участниците в Освободителното движение в Одринско. Ако всеки член от редколегията на ИЗВЕСТИЯ обработи по 2 тома от „Приноси...“, като осъвремени езика, поправи грешките, посочени от съставителя в следващите броеве, подготви списък на личните имена и географските понятия, ще имаме действителния несъмнен глас на разпитаните преображенци. Първите четири тома са издадени по време на монархизма. Обработени са и чакат издаване. Изглежда, че заинтересованите институции не се нуждаят от издаването им. Достатъчни са им съвременните интерпретатори.

Обезсмислят се декларации, че делото на преображенци е свято и спомените за тях са скъпи.

ЧЕРНО И БЯЛО МОРЕ СВЪРЗАНИ С ВЛАК ДО ДВЕ ГОДИНИ

Свързването с железопътна линия на пристанищата Бургас на Черно море и Александруполис на Егейско море, развитието на българо-гръцката газова връзка и планове за строеж на общ терминал за втечен газ край Александруполис, бежанската криза, редовните стачки на гръцките фермери,

блокиращи границите между двете държави, и разрешаване на проблемите с наводнения в Гърция, причинявани от язовирите на българска територия. Това обсъдиха на съвместно заседание в София представители на правителствата на България и Гърция. Гръцкият президент бе на официално посещение

у нас на 1 август заедно с петима министри.

Пред медиите Ципрас заяви, че в „Гърция преразглеждат Бургас-Александруполис“. Договорихме се да отворим нашите две пристанища в Александруполис и в Бургас, като засилим сътрудничеството в сферата на транспорта с бърза жп линия, с която да свържем Егейско и Средиземно море с черно море“, каза той.

За газовата връзка меж-

ду двете държави предстои обявяването на конкурс за строител на тръбопровода от Стара Загора през Хасково до Комотини. За терминала за втечен газ край Александруполис се очаква до края на годината да има готов технико-икономически проект, на чиято база да се реши дали да се създаде общо дружество между България и Гърция.

„От Алексис научих, че Александруполис става много важен център за Гърция. Ние на нашата територия жп линиите сме ги изградили и ще вържем двете морета, това би било добър пример за добросъседство и за стокообмен“, каза Бойко Борисов.

ВЪЗКРЪСВА НЯКОГАШНОТО ТЪРНОВО, УЗУНКЮПРИЙСКО

Национална инициатива „Завръщане към корените“ – „По обратния път на дедите ни“ събра потомците на тракийски бежанци в Павликени. На спомени и разкази за баба и дядо от с. Търново, Узункюприйско, Одринска Тракия. С химна на тракийци Мая Страшилова изправи и мало и

зени и представени от Анка Латева накарала всички да притаят дъх и с умиление да си спомнят за своите баби.

Младите потомци на тракийски бежанци с любопитство и интерес следяха един подир един представените моменти, които като на филмова лен-

та се редяха. Татяна Лазарова не спираше да снима. А за своите участия в Национална инициатива „Завръщане към корените“ и „По обратния път на дедите ни“ получи грамота.

И изненади имаше. За тях пък се бяха погрижили Татяна Ставровска и Румяна Борисова, неуморни и всеотдайни и в организацията, и в подготовката и в провеждането на срещата.

С тракийски песни, с много вълнение и умиление и на сладка приказка, и на разпивка и разядка срещата до късни тоби продължи.

И изненади имаше. За тях пък се бяха погрижили Татяна Ставровска и Румяна Борисова, неуморни и всеотдайни и в организацията, и в подготовката и в провеждането на срещата.

С тракийски песни, с много вълнение и умиление и на сладка приказка, и на разпивка и разядка срещата до късни тоби продължи.

КОНКУРС ЗА СНИМКА „СЕЛФИПАТРИОТ“

Включете се в атрактивния и иновативен конкурс „Селфипатриот“!

ФОТОКОНКУРС СЕЛФИПАТРИОТ

Ако си патриот, ако обичаш да се снимаш, значи ти си точният човек, който трябва да участва в конкурса ни:

Условия:

Изпрати ни селфи с историческа местност, обект, паметник или друго патриотично българско място

Фрак - до 02 септември 2016 г., на адрес: todorangelov@abv.bg

Награди:
- първо място
- второ място
- трето място

Ако си патриот, ако обичаш да се снимаш, значи ти си точният човек, който трябва да участва в конкурса. Изпрати ни селфи с историческа местност, обект, паметник или друго патриотично българско място и можеш да спечелиш някоя от големите награди. Те ще бъдат определени от компетентно жури и от мнението на публиката във фейсбук. Снимките ще бъдат публикувани в социалната мрежа, където ще

се борят за наградата на публиката.

Изпрати своята снимка или снимки до 02 септември 2016 г. на адреса: todorangelov@abv.bg – няма ограничение за броя на селфитата или размерът им.

Конкурсът се организира от бургаското тракийско дружество „Екзарх Антим I“, с финансовата подкрепа на Тодор Ангелов – председателя на дружеството, който е и инициатор на фотоконкурса.

ИВАН ГРАНИТСКИ ПОЛУЧИ ДВЕ НАЦИОНАЛНИ ЛИТЕРАТУРНИ НАГРАДИ

Писателят Иван Гранитски, създател и директор на издателство „Захарий Стоянов“, бе отличен за издател № 1. Той получи голямата награда „Христо Г. Данов“. Отличието на Министерството на културата и община Пловдив му бе присъдено за 20 годишната работа на издателството по предложение на Съюза на българските писатели. 2 500 заглавия в над 1 милион общ тираж съдържа 20-годишната библиотека на издателството. Сред 35-те отпечатани поредици се откроява крупното дело – 140-томната „Българска класика“.

Само няколко дни по-късно Иван Гранитски бе удостоен с Националната награда „Иван Вазов“ за личното му творчество и за приноса му за популяризиране на творчеството на народния поет. Наградата му бе връчена на тържество в Сопот.

Честитим високите отличия на Иван Гранитски, който е член на Върховния комитет на Съюза на тракийските дружества в България.

ПИСАТЕЛЯТ – ЮБИЛЯР ИЛКО МИНЕВ – С ВИСОКОТО ТРАКИЙСКО ОТЛИЧИЕ

В столицата бе чествана 70-ата годишнина на Илко Минев – български писател от еврейски произход с постоянно местожителство

Инджов поздравя Илко Минев от Съюза и му връчи златния медал „Капитан Петко войвода“ с лента, той изтъкна заслугите на Илко Минев

в град Манаус – Бразилия Той е бивш почетен консул там на някои европейски държави, известен изследовател на аборигенската култура на амазонската джунгла, колекционер на керамика и дърворезба от племената, населяващи огромното пространство на стика с Перу, Колумбия и Еквадор. Известен меценат на културни проекти с участието на български издателства и СУ „Кл. Охридски“. Приет специално за член на Съюза на българските писатели заедно с Мерсия Макдермот. Членът на Върховния комитет на Съюза на тракийските дружества Никола

към българската литература и подчерта сътрудничеството между тракийската и еврейската общност в Беломорието, особено в антифашистката борба.

На юбилея присъстваха видни обществени личности, между които ректорът на СУ проф. Анастас Герджиков, председателят на СБП Боян Ангелов, доскорошният посланик на Република България в САЩ Елена Поптодорова, голяма група журналисти, писателите Антон Дончев, Валентин Караманчев, Румен Стоянов, Деян Енев, Анжела Димчева, Анжел Вагенщайн, Христо Георгиев.

ТРАКИЯ – Орган на Съюза на тракийските дружества в България – София 1000, ул. „Стефан Караджа“ 7-А

Печат: НЮЗПРИНТ ЕООД

Абонирайте се!

Каталожен
номер

759

Издава: Върховният комитет

Редакционна колегия: чл.-кор. на БАН Васил ПРОДАНОВ, проф. Иван ФИЛЧЕВ, Елена АЛЕКОВА, Никола ИНДЖОВ и Хубен СТЕФАНОВ; Главен редактор: Тодор КОРУЕВ
e-mail: vesttrakia@abv.bg, stdb_sofia@abv.bg, тел. 02/986 71 26; факс: 02/987 57 53

БАНКОВА СМЕТКА
СТДБ (за вестника)

IBAN: BG34STSA93000001682816 BIC: STSABGSGF
Банка ДСК ЕАД, клон 1, ул. „Княз Ал. Батенберг“ – София 1000

КОРЕСПОНДЕНТИ: Валентина АНГЕЛОВА (Бургас) – 0879 545 115; Недка ГОСПОДИНОВА (Перник) – 076/60 13 67; Димитринка СМОЛЕВА (София) – 02/412 12 36, 0886 746 044; Михаил МИХАЙЛОВ (Сливен) – 044/62 48 53; Анета Георгиева (Хасково) – 0894 044 420; Веска Ламбова (Шумен) – 0877 71 85 03; Мария ИВАНОВА (Ямбол) – 046/66 35 40

Изпращайте текстове не по-дълги от 4 стандартни машинописни страници (1800 знака). Хонорари за публикуването им не се дават.

РАЗГОВОР С ИВЕЛИНА
ИВАНОВА, ДИРЕКТОР
НА ИСТОРИЧЕСКИЯ МУЗЕЙ
"ПРОФ. АЛЕКСАНДЪР ФОЛ"
В МАЛКО ТЪРНОВО

– Г-жо Иванова, къде се намира аязмото на Света Марина и с какво е характерно това място?

– Аязмите на Света Марина в Странджа планина са много. Почти във всяко селище има такава аязма. Но едно от най-големите светилища на светицата е пещера, която се намира близо до село Сливарово. Денят на светицата тук е на 17 юли и това един от най-големите религиозни празници на местното странджанско население, защото Света Марина в Странджа се почита основно като лечителка. Тя е наричана и „огнена Марина“, защото празникът ѝ е третият ден на Горещниците. Почитана е като владичката на огъня, на змиите и на женското здраве. Водата, която капе по стените на пещерата ѝ в село Сливарово е лековита. Възможно е, тя най-много помага на бездетни жени и нейният ден е свързан с преспиване на нейните свещени места. Жените, които търсят изцеление, трябва да преспят на мястото, не вътре в самата пещера, но рано сутринта преди изгрев слънце да влязат в пещерата и да занесат дарове. Трябва да се измият с водата, която капе по стените на пещерата, и съответно да се помолят силно да имат рожба. И до ден днешен тази традиция се спазва. На 17 юли съм ходила рано сутринта и действително съм виждала семейства, които са там от предната вечер, с вяра, че светицата ще помогне и на тях. Има още една пещера, но тя много отдавна е спряла да се почита, защото се намира в днешния ре-

зерват – един от резерватите на Странджа, и там достъпът е много сложен. В миналото там се е случвал най-големият панагир на местното население, на моми и момчета в предбрачна възраст. Тази света Марина се нарича света Маринка Побаринка и всъщност този прякор много точно описва какво се е случвало в нощта на нейния празник. Нейните празници са предимно нощни и това

е било едно опознаване преди брака, когато момите и момците от селата са влизали в пещерата заедно.

– Каква е нейната история и защо тя е толкова почитана в този регион?

– В Странджа света Марина няма нищо общо с каноничния си образ. Този, който е разказан в житието на християнските светци. Фолклорният образ на светицата е коренно различен. Тя има връзка със свети Илия, в канонично отношение те

• Пещерата край с. Сливарово

• Свети Илия и Света Марина

нямат нищо общо. В странджанските предания, легенди и песни са представени като брат и сестра. В храма в Малко Търново се намира единствената известна икона на двамата светци, изобразени заедно. Коя е била тя? Местното население смята, че това е светица, която е обитавала местните земи и се е криела от брат си Илия в дълбоки долове и пещери. Именно заради това нейните светилища са там, а светилищата на свети Илия, който е свързан със слънцето, са по високите места. Разказат, че той е ходил по високото, за да може да я види в ниското. Света Марина е господарка на змиите. В Странджа има много змии и хората от най-дълбока древност по тези земи са вярвали, че трябва да се уповават на някой с по-ви-

сша сила, който да ги пази от тях, именно такава е света Марина. Хората вярват, че тя ги управлява и ги прибира зимно време в пещерите. Ако някоя змия навреди на човек, тя я наказва. Освен това хората, които наистина много се страхуват от змии, е достатъчно само да се молят и да палят свещи на света Марина, за да може да не ги срещнат в гората.

– Разкажете за фолклорния ѝ образ, а какъв е нейният християнски образ?

– Знаем, че нейният баща е бил езически жрец. Тя много млада е била увлечена по Христовата вяра. Понееже е трябвало да се бори със семейството си за тази вяра, е умряла твърде рано. Убита е от приближени на

баща ѝ. Затова е станала и мъченица. много често е изобразена как убива дявола с кръст по главата или го удря с чук. Това е нейно канонично изображение. В странджанските икони е изобразена със змии в ръцете.

– Какво представлява поклонническият туризъм към света Марина? Много хора ли се включват в него?

– Традиционно на аязмата на светицата ходят хора, които търсят лечение. Това е от много години и не е организирано по никакъв начин. Знаем обаче, че много местни са потърсили помощ от светицата и са я получили. Това не са места, които са за туристи.

Това са места, които се посещават от поклонници. Те не са многобройни, защото местата на светицата са много загънтени и труднодостъпни. Човек действително трябва да има тази духовна необходимост да измине цялото това разстояние, да отдели няколко дни, за да може да посети повечето от местата. За щастие, все повече хора се обръщат към тази своя духовна необходимост. Мога да кажа, че в нейния ден в последните години ходя редовно, повече от 150-200 души посещават голямото светилище до село Сливарово на 17 юли. В деня на светицата нейната сила е най-голяма. Задължително там ходят хора, които са обрекли курбани

ти. Това са места, които се посещават от поклонници. Те не са многобройни, защото местата на светицата са много загънтени и труднодостъпни. Човек действително трябва да има тази духовна необходимост да измине цялото това разстояние, да отдели няколко дни, за да може да посети повечето от местата. За щастие, все повече хора се обръщат към тази своя духовна необходимост. Мога да кажа, че в нейния ден в последните години ходя редовно, повече от 150-200 души посещават голямото светилище до село Сливарово на 17 юли. В деня на светицата нейната сила е най-голяма. Задължително там ходят хора, които са обрекли курбани

на нея, на които е помогнала вече. Посещават я всяка година на нейния ден. Тя е много силна лечителка, ако някой търси лечение и помощ, може да отиде, когато има необходимост от това. Обикновено през лятото достъпът е по-лесен. Светилището се намира на около 40 км от Малко Търново, но това не е асфалтов път. Това са горски пътеки и наистина е труднодостъпно. Хората, които ходят там, взимат водички от града.

– Какво означава „Лефтерски панагир“?

– „Лефтера“ е девойка, а „лефтер“ е младеж. „Лефтерски панагир“ е този, който се прави на другата пещера на света Марина до с. Стоилово, която вече не се посещава. Там са ходили младежите от селата в нощта срещу 17 юли, за да се опознаят преди брак. Така най-общо местното население разказва за това, което се случва на този панагир.

– Кои са маршрутите, които могат да посетят туристите около Малко Търново през лятото?

– Имаме много интересни обекти, особен археологически. Едно от най-големите светилища на слънцето, близо до Малко Търново, се намира в местността Мишкова нива. Могилен некропол показва четири типа различни гробници, което е рядко явление – на едно място да има толкова различна типология на антична архитектура. Не липсват долмени, параклиси, които са построени върху стари светилища, а легендите и разказите на местните хора, свързани с тях, са изключително интересни за туристите. Интересно е мегалитното светилище Камъка, намиращо се на много красиво панорамно място. От древни времена там е почитан Богът Слънце – с големи соларни кръгове, улеи и ями за жертвоприношение. Посоките от Малко Търново не са никак малко. Историческият музей и Туристическият център в града предлагат информация за всяко място, представляващо обект за туризъм. (Агенция „Фокус“)

Водата, която капе по стените на пещерата в село Сливарово, е лековита